

РИМСЬКЕ ПРАВО – УНІКАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасна національна правова система України тяжіє до романо-германської (континентальної) правової сім'ї, найважливішою рисою якої є рецепція римського права – процесу запозичення нею основних правових категорій, інститутів та інших юридичних конструкцій із римського права. Так, українська правова система характеризується поділом права на приватне та публічне, на галузі та інститути, наявністю кодифікованого галузевого законодавства, а також має основним джерелом (формою) права нормативно-правовий акт. Латинською термінологією переповнений сучасний Цивільний кодекс України, що в цілому є закономірним явищем: саме римське приватне право стосувалося інтересів окремих осіб і було розроблене у Стародавньому Римі з неперевершеною точністю, послідовністю та завершеністю.

Не випадково римське право сьогодні називають «кузнею» юридичного мислення. Без знання перворідної сутності правових інститутів, які міцно вкорінилися у сучасному праві, не може сформуватися професійне юридичне мислення, якого гак не вистачає сучасним «псевдо-юристам». Сьогодні в Україні досить активно обговорюються питання удосконалення викладання римського приватного права у вищих юридичних закладах.

Разом з римською починається історія європейської юриспруденції. Вивчення римського права майбутніми юристами дає їм знання про історію становлення і розвиток багатьох інститутів сучасного приватного права, закладає основи європейської культури загалом. У державах, юридична освіта яких склалася на основі римського права, правова система належить до романо-германського гину правових систем. Основні ознаки цього типу правових систем проявляються і в українській правовій системі.

Підручник витриманий у руслі традицій європейської романістики, яка сягає своїм корінням досвіду самих римських юристів, творчими зусиллями яких була не лише створена юриспруденція як наука про право, але і закладені основи викладання цієї дисципліни. Класичним зразком навчальної літератури для романістів стали «Інституції» Гая, відомого римського юриста

II ст. н.е., адже і в наш час на юридичних факультетах європейських університетів, поряд із історією римського права, викладається курс Інституцій римського права. Текст підручника, репрезентує інституційну систему викладання римського приватного права, що є традиційним, на відміну від пандектного способу викладу матеріалу.

Для підручників історико-правового профілю істотне значення має органічне поєднання історичного і логічного підходу у висвітленні предмету курсу. В цьому плані можна відзначити, що інституційний принцип розгляду матеріалу римського приватного права автори вдало доповнюють і підкріплюють викладом питань генези та історичної еволюції відповідних правових норм й інститутів.

Для ознайомлення студентів зі специфікою римського приватного права підручник розпочинається із визначення предмету, основних систем та поділів римського права, питань, які стосуються його характерних рис та місця римського права в історії становлення європейського права. У підручнику структурно передбачено післяпропедевтичний виклад основних інститутів та механізмів римського приватного права.

Звертає на себе увагу багата ілюстративна база тексту; для розкриття основних проблем римського приватного права автори широко залучають фрагменти із першоджерел. Слід відзначити також практичну спрямованість підручника: студентів для кращого засвоєння матеріалу пропонуються схеми, тестові завдання та задачі. Думається, що допитливому студенту будуть у пригоді і тематичні хрестоматійні підбірки, які розташовані в кінці кожного розділу. У додатках автори дають матеріал, який має допоміжне значення: відомості про римських юристів, перелік основних римських приватних законів, зведену таблицю позовів, які були дієвими в межах римського приватного права.

Підручник відповідає інтересам спеціального, професійного знайомства із римським правом як свого роду всезагальної догми та універсальної конструкції правових інститутів і норм. Тому він знайомить не лише із інститутами і принципами римського права – приватного права власне як системи правових норм Стародавнього Риму у історично визначених межах існуван-

ня (VII ст. до н.е. – V ст. н.е.) – але і римського права в цілому, таким яким воно сформувалося і розвивалося впродовж більше ніж дві тисячі років.

Підручник націлений на формування у студентів як основ знань в галузі римської цивілістики, так і – в силу універсального значення категорій римського права – фундаменту юридичного мислення взагалі. Цьому значною мірою сприяє те, що підручник написаний в проблемному ключі: студент закликається до роздумів, до співучасті у формуванні думки про предмет, до сумнівів та пошуків в сфері юридичного знання, яку століттями розробляли римські юристи і яка є теоретичним полігоном для підготовки європейських юристів.

Заслугує на схвалення, чітко продумана і пристосована до цілей і задач послідовного засвоєння студентами системи знань про римське приватне право, структура підручника і те, що поряд із порівняльно-правовим аналізом автори репрезентують навчальний матеріал з кожної теми у наглядних схемах. В цілому висвітлення

предмету побудовано на виважених наукових підходах.

Підручник вирізняється ретельністю і детальністю розгляду основних проблем і тем навчальної дисципліни. Він написаний чіткою професійною мовою сучасної романістики.

У підручнику професора Калюжного Р.А. та доцента Вовк В.М. широко висвітлені проблеми римської правової культури. За своїм характером та жанровою специфікою даний підручник цілком можна назвати викладом теорії цивільного права. Разом з тим, цей підручник є по суті невеликою енциклопедією римського приватного права – в ньому представлені в латинському варіанті і в перекладі українською основні римські правові поняття, вся базова термінологія римського приватного права, що робить його актуальним, необхідним і корисним для студентів, курсантів, аспірантів, ад'юнктів і викладачів вищих навчальних закладів юридичного профілю, а також працівників правоохоронних органів.